

Mensen smeden

TEKST: JAN KLOEZE

BEELD: DANTO FOTOGRAFIE

Als Taru Anne van den Born praat over jongens met sociale vraagstukken of over mensen die in hun werksituatie zijn uitgevallen, maar in de smederij wèl tot hun recht komen, dan heeft hij het niet alleen over het smeden van metaal maar ook van mensen. Van den Born is één van de drie eigenaren van Smederij Zwolle, lid van de branchevereniging van professionele, ambachtelijke smederijen in Nederland, het NGK.

Ritmisch samen het hete staal bewerken. Rechts Taru van den Born, links zijn compagnon Pim van Hoeve.

Op het terrein van een voormalige sociale werkplaats aan de rand van Zwolle valt het bedrijf Hanzeduck op. Er worden eenden (Deux Cheveaux) gerestaureerd. Voor het naastgelegen gebouw zit een jonge man met woeste baard op een houten kruk. Ondanks de kille winterdag eet hij daar een boterham. Desgevraagd bevestigt hij dat Smederij Zwolle in het gebouw achter hem is gevestigd. Maar hij is niet Taru Anne van den Born, met wie Metaal & Techniek een afspraak heeft. Die is binnen te vinden.

SOCIALE VRAAGSTUKKEN

Binnen, waar meerdere vuren en machines staan, heerst een behoorlijk kabaal. Jonge kerels, met oordoppen in, staan metaal te bewerken. Ze hebben nauwelijks oog of oor voor de verslaggever. Gelukkig lukt het vrij snel om Van den Born te vinden. We betrekken een kleiner vertrek, waar het stil is en waar de goudsmederij is gevestigd. Op de hoge tafel liggen vers gesmede bijlen en messen (niet van goud overigens). Aan de zijkant is een stille, hoogblonde jongen aan het werk. Hij schuurt aan een werkstuk en doet af en toe de gasbrander aan.

‘We hebben de oude gildepraktijk in ere hersteld’

Van den Born werkt hier in Zwolle met jongens die wat hij noemt ‘sociale vraagstukken’ hebben. Het zijn jongeren die moeilijk meekunnen op school, omdat ze vaak een diagnose als hoogbegaafdheid, autisme of ADHD hebben, soms in combinatie met gezinsproblematiek. “Door bij ons te leren smeden, leven ze enorm op”, zegt Van den Born. “In feite smeden we hier niet alleen metaal maar ook mensen.”

Hij is een gedreven man die na zijn studie psychologie besloot dat hij smid wilde worden. Dat

Vers gesmede messen.

is gelukt, ook al moest hij daarvoor opleidingen in België volgen. In 2007 startte hij zijn eenmanszaak (smederij) waar hij al in 2009 zorg aan toevoegde. De eenmanszaak is in 2018 overgegaan in een BV samen met zijn bedrijfspartners Kees Klaassen en Pim van Hoeve. Het zorggedeelte is in een ander onderdeel van de holding ondergebracht.

WORKSHOPS

“Dankzij de Participatiewet moest deze sociale werkplaats sluiten”, zegt hij. “Gelukkig werd het terrein opgekocht door twee miljonairs met zonen die specialer dan speciaal onderwijs nodig hadden. Ze organiseerden hier samen met deskundigen de onderwijsfaciliteiten die niet alleen voor hun zonen maar voor vele anderen geschikt bleken. De overgebleven gebouwen verhuren ze inmiddels aan bedrijven met een zorg/leer-aanpak. En daar passen wij perfect bij.”

Smederij Zwolle heeft plaats voor zes mensen (leeftijd varieert van 16 t/m 60 jaar) met sociale vraagstukken tegelijk, maar door deeltijdvulling

bedient de organisatie soms wel twaalf verschillende personen. De kosten van de begeleiding zijn bij vier cliënten per dag terug te verdienen. Het bedrijfsmodel is hiermee echter nog lang niet beschreven. De smederij werkt eveneens in opdracht van derden aan restauratieprojecten. Soms worden er nieuwe smidswerken vervaardigd, als hekken, bijlen, zwaarden of messen. Daarnaast geeft Van den Born workshops voor particulieren en biedt hij specifieke bedrijfstrainingen. Vooral in deze laatste activiteiten combineert hij zijn kennis van psychologie met het smidsvak. “Ik probeer bedrijfsteams te leren wat het geheim van de smid is”, zegt hij lachend. En dat is niet alleen grappig bedoeld. “Want het geheim van de smid bestaat”, zegt hij.

RITUELEN

Met vuur, hitte, hamer en aambeeld gaat de smid harde, op het eerste gezicht ontoegankelijke, koppige metalen te lijf. Hij zet het metaal naar zijn hand. Maar hoe? Van den Born: “Je kunt je voorstellen dat dit vroeger een geheim-

zinnig proces was, dat bovendien met legenden en rituelen omgeven in een tamelijk gesloten gilde aan elkaar werd doorgegeven.” Tegenwoordig is het minder spannend, want veel over het smeden van metaal staat op YouTube. En toch is het minder vanzelfsprekend dan het lijkt. Dat blijkt onder meer tijdens de bedrijfstrainingen in Smederij Zwolle. “Het ambacht fungeert als een spiegel voor de mens”, zegt Van den Born. “Ieder foutje krijg je meteen terug.” Hij legt uit dat elke stap in het proces precies de juiste temperatuur, kracht en afstemming nodig heeft. Daar komt bij dat het vaak ook een kwestie van samenwerking en dus van taakverdeling is. Afwisselend samen op het aambeeld hameren, terwijl een van de twee een stuk gloeiend metaal in de klem houdt, vraagt om ritme. Slaat één van de twee niet in het ritme dan gaat het meteen mis.

“Soms verdeel ik de mensen in drietallen”, vertelt Van den Born. “Iemand is leerling, een ander gezel en de derde meester. Samen moeten ze aan het vuur staan en in de juiste taakverdeling een relatief simpel product smeden. Als ze

daarmee aan de slag gaan, wordt meteen duidelijk hoe de samenwerking in het team verloopt en wat de rol en positie van leidinggevenden is. Gaan ze zich met elkaars taak bemoeien, dan gaat het vuur uit of wordt het metaal juist te heet en dus te bros. Altijd ontstaat de exacte spiegel van hoe het team en de baas in het echt functioneren.”

VLEI GWIEL

Het geld dat Smederij Zwolle verdient met dit soort bedrijfstrainingen wordt terug gestopt in het bedrijf. “Eén bedrijfstraining brengt genoeg op om een ongesubsidieerde leerling ruim een maand aan het werk te houden. Tien trainingen per jaar levert dus een jaar werk op voor een

leerling. Zo ontstaat een vliegwiel. Want als we een leerling hebben opgeleid, kan die zijn eigen loon verdienen en bovendien anderen opleiden en begeleiden, wat ook weer inkomsten genereert”, legt Van den Born uit. “Belangrijker is nog dat we op deze manier de oude gildepraktijk in ere hebben hersteld”, vult hij aan. Dat is zijn echte missie, waar alle door hem en zijn partners ontwikkelde bedrijfsactiviteiten aan bij moeten dragen en die hij ook binnen het NGK in de praktijk probeert te brengen. Binnen de vereniging probeert hij, zonder bestuurlijke agenda want hij is geen lid van het bestuur, aanknopingspunten te vinden voor verder herstel van het traditionele opleidingsgilde door daarover met leden en oud-leden te praten. •

Met vuur, hamer en aambeeld gaat de smid harde, koppige metalen te lijf.

Branchemanager NGK Miko Wijnands.

Mobiele smederij

Het Nederlands Gilde van Kunst-, Sier- en Restauratiesmeden (NGK) is de brancheorganisatie voor professionele, ambachtelijke smederijen in Nederland en kent momenteel zo'n 55 leden. Branchemanager namens Koninklijke Metaalunie is Miko Wijnands. Mede dankzij zijn inspanningen kent Nederland sinds kort weer twee meestersmeden, die op termijn nieuwe meesters kunnen inspireren. Want behoud van vakmanschap en kwaliteit binnen het ambacht is de belangrijkste doelstelling van NGK. Aanwas van jonge leerling-smeden is essentieel in die doelstelling, want anders zou het ledenbestand op den duur vergrijzen. “Samen met stichting IJzerhart, opgericht door een oud-voorzitter van NGK, en met behulp van het OOM-fonds bouwen we momenteel een mobiele smederij voor zes vuren, inclusief aambeelden en bijbehorende gereedschappen”, vertelt Wijnands. Het is de bedoeling om met die mobiele smederij onder meer langs te gaan bij (basis)scholen om jongeren met het ambacht in aanraking te laten komen. Ook gaat de nieuwe, mobiele smederij naar mbo's om ze daar in te kunnen zetten bij het keuzedeel 'smeden' van de opleiding metaalbewerking.